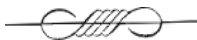

Szádeczky-Kardoss Samu emlékére

2004. november 10-én, életének nyolcvanhetedik évében távozott Szádeczky-Kardoss Samu professor emeritus, a Szegedi Tudományegyetem nyugalmazott tanszékvezető tanára az élők sorából.

Szádeczky-Kardoss professor úr 1918. január 21-én született Kolozsvárt a magyar tudománynak számos tudós elmét adó, nemesi család sarjaként. Gimnáziumi tanulmányait 1927-től 1935-ig a Szegedi Városi Dugonics András Piarista Gimnáziumban, egyetemi tanulmányait az 1935–1939 években a Szegedi Ferenc József Tudományegyetemen végezte, görög–latin szakos tanári diplomáját 1940-ben kapta meg. Szakemberré formálásában, kutatói profiljának kialakulásában a legnagyobb szerepet elsősorban mestere, Förster Aurél, a klasszika-filológia professzora, Aristotelés-művek nemzetközi rangú kiadója, valamint a Régiségtudományi Intézet vezetőjeként Banner János játszotta. 1941 és 1944 között szülővárosában működött díjas gyakoronokként, majd tanársegédként, 1943-ban „*Sub auspiciis Gubernatoris*” avatták doktorrá. (Doktori értekezése „*Átteleptés és áttelepedés a görögök történelmében a történelmi idők kezdetétől 362-ig Kr. e.*” címmel 1941-ben Kolozsvárt, rövidített formában pedig ugyanott egy évvel később „*Übersiedlung und Verpflanzung von Bevölkerungen in der Geschichte der Griechen bis 362 v. Chr.*” címmel látott napvilágot.) Az 1944/45-ös tanévre a Budapesti Tudományegyetemre nyert címzetes tanársegédi besorolást, 1945 augusztusában a Szegedi

In memoriam...

Állami Gyakorlógimnáziumhoz kapott tanári kinevezést.

1950-ben intézeti tanári munkakörben a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán kezdett dolgozni, ahová az esztendő végén egyetemi docensi (az akkori szóhasználat szerint „intézeti tanári”) kinevezése is megérkezett. Addigi tudományos munkásságának elismeréseképpen 1952-ben a nyelvészeti tudományok kandidátusa fokozatot kapta, s ugyanezen év őszétől az Ókori Történeti Tanszékot irányította. 1950 és 1957 között a szegedi és a debreceni egyetemről száműzték a görög és a latin képzést, ám 1957-ben sor

kerülhetett a Klasszikai Filológiai Tanszék újjászervezésére, amit Szádeczky-Kardoss Samu ténylegesen 1957-től, tanszékvezetői megbízás alapján pedig 1959 augusztusától 1988 július végéig vezetett. 1992-ben kapta meg a *professor emeritus* kitüntető címet. (Az ország és Európa egyik legkiválóbb grécistájának nem adatott meg, hogy Szegeden görög tanszékot hozhasson létre, 1981-ben azonban sikerült megszerveznie a Klasszika-Filológiai Tanszék keretén belül a Bizantinológiai és Középlelatin Filológiai Tanszékcsoporthoz, ami ma a Történeti Segédtudományi Tanszék keretén belül működik.)

Tudományos munkássága első szakaszában a római birodalom nyugati és dunai provinciáinak társadalomtörténeti kérdéseire, így elsősorban a *baugauda* és *scamara* mozgalmakra és néhány görög auctorra

(így például Mimnermosra, Xenophónra és Aristophánészre) összpontosult, valamint a Tisza nevének legrégebb történetével is foglalkozott. 1962-ben került sor egyetemi tanári kinevezésére, és 1963-ban kapta meg az irodalomtudományok doktora fokozatot, amit Mimnermosról írott nagymonográfiájával nyert el. (E tárgykörben írott legfontosabb publikációiként a következők említhetők: „*Testimonia de Mimnermi vita et carminibus.*” Szeged 1959. Reprint 1970; „*A fiatalság és öregség Mimnermos költészetében (A 2, 4, 5 és 6 Mimnermos-törredék kommentárjából).*” Antik Tanulmányok 8. 1961. 55–64; „*Nova testimonia de carminibus Mimnermi.*” Acta Antiqua 10. 1962. 247.) Az ebben az időn írt egyetemi jegyzetei, így a „*Három szöveggyűjtemény a régi latin nyelv és irodalom tanulmányozásához.*” (Budapest, 1958.) és – az európai szintű monográfia – „*Az ókor története III. Görög történelem.*” (Budapest, 1965.) több évtizeden át szolgáltak, és szolgálnak ma is az oktatás vezérfonalául hazánk egyetemsein.

Az 1960-as évek második fele jelentős fordulatot hozott Szádeczky-Kardoss Samu kutatói érdeklődésében, ugyanis – noha kapcsolata az antikvitással változatlanul fennmaradt, amit latin és görög auctorokról közölt publikációi is igazolnak – vizsgálódásának homlokterébe azon görög és latin szövegek kerültek, amelyek a Kárpát-medence, az európai steppeövezet, a korai Bizánc és az ősmagyarág történetéről adnak hírt. A kutrigurokra, onogurokra és ugorokra vonatkozó közleményei mellett – amelyek közül a legjelentősebbek a Pauly-Wissowa-féle *Realencyclopädie* hasábjain napvilágot látott cikkei – e kutatásai közül a legfontosabb az avarok történetének forrásait a teljesség igényével feldolgozó, a közelmúltban megjelent „*Az avar történelem forrásai.*” (Budapest 1998.) című műve, amelynek fordítás és jegyzetanyaga egy sajátos avar történelmet tár a kutatók elé. E tárgykörben végzett

kutatásait már korábban „*Avarica. Über die Avarengeschichte und ihre Quellen.*” (Szeged 1986. Társszerző Olajos Teréz.) című munkájában összefoglalta, amit a pusztán az adott tárgykör szakirodalmának legjavát felsoroló Der neue Pauly is idéz az „*Avaris*” címszónál. Mindkét mű megkerülhetetlen kézikönyv az avar világ tanulmányozásához.

Első publikációja 1938-ban, az utolsó pedig 2004-ben jelent meg, a két évszám közt eltelt idő alatt közel kétszázharminc közleményt publikált, amelyek nem csupán Magyarországon láttak napvilágot – tudományos eredményeit számos jelentős külföldi folyóiratban (így a *Revue des Études Grecques*, *Journal of Hellenistic Studies*, *Gnomon*, *Classical Philology*, *Deutsche Literaturzeitung*), lexikonban (pl. *Pauly-Wissowa Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, *Der kleine Pauly*) és monografikus műben (pl. *Cambridge History*) is közölte. Munkásságának középpontjában mindvégig a görög és latin források elemző vizsgálata állott, s ennek megfelelően tudományos következtetéseit a feltétlen forrástisztelet hatotta át. Kutatómunkájának egyedülállóan széles, mintegy harmadfélezer esztendőft felölelő ívének kezdetét a pylosi táblák lineáris írása, végét a konstantinói „*De administrandi imperii*” alkotta.

A magántudós Szádeczky-Kardoss professzor azonban nem szorította háttérbe a tudományos közéletben részt vevő, tudományszervező Szádeczky-Kardoss Samu. 1955 és 1995 között mintegy harmincöt konferencián vett részt, s ezek alkalmával, valamint tanulmányutak során tizenhét országot keresett fel. Szerkesztői munkái közül kiemelendő a szegedi *Acta Antiqua et Archaeologica*, amelynek alapító szerkesztője volt, s az ő kezdeményezésére újraindult *Opuscula Byzantina*-sorozat; tagja volt az *Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae* folyóirat szerkesztőségének, s hosszú éveken át főszerkesztőként gondozta az *Auctores*

Latini című tankönyvsorozatot (I–XXIII. kötetek). Alapító tagja volt a Magyar Ókortudományi Társaságnak, amelynek egy időben alelnöki tisztségét is betöltötte, tagja volt a Magyar Őstörténeti Bizottságnak, az MTA Klasszika-Filológiai, illetve Ókortudományi Bizottságának. Kitüntetései közül említendő az 1943-as „*Sub auspiciis Gubernatoris*” kitüntetéses doktorrá avatás, az 1982-ben megkapott, „*Az 1300 éves Bulgáriáért*” kitüntetés, az 1985-ös „*Ábel Jenő Emlékérem*” és a „*Munka Érdemrend arany fokozata*”, amellyel 1988-ban tüntették ki.

Munkásságát áttekintve, amely a magyar tudomány hírnevét méltán öregbítette a nagyvilágban, értetlenül állhatunk azon tény előtt, hogy a magyar tudományos-

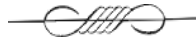
ság hivatalos fórumai Szádeczky-Kardoss Samu érdemeit mindvégig nem méltányolták kellőképpen.

E sorok írójának már nem lehetett alkalma Szádeczky-Kardoss professzor úr egyetemi előadásait hallgatni, illetve szemináriumain részt venni, azonban utolsó szakdolgozójaként és – a Professzor Úr kifejezését idézve – „*kriptotanítványaként*” lehetősége nyílt arra, hogy tudásának és személyiségének kisugárzását megtapasztalhassa. A lenyűgözően hatalmas tudásanyaghoz nagyfokú tudósi alázat, – a szakmai okfejtésekben éppúgy, mint a magánbeszélgetésekben – elegendés és élvezetes stílus társult. Számunkra, akik megélhettük emberségét, önzetlen segítőkészségét, örök példa marad.

NÓTÁRI TAMÁS

P I H E N Ó

Kell a vasút Európában!

Tizenöt éves Közép-Európa ez idáig egyetlen gyorsvasúti hálózata, a németországi InterCity Express. A német egyesítés idejére (1989/90) a vasút népszerűsége jelentősen csökkent a belföldi légi közlekedéssel és a sebességkorlátozás nélküli autópálya-hálózattal szemben. Felismerve azt, hogy a légi közlekedés drágább és a repülőterek a nagyvárosok szélén helyezkednek el, illetve hogy a közúti közlekedés növekedése egyre súlyosabb környezetszennyezést és állandó torlódásokat okoz, megkezdtek egy olyan vasúti hálózat létesítését, amelyik gyorsabb, mint a közút, belvárosból belvárosba vezet, kedvezőbb árú és nagyobb szabadságot biztosít, mint a légi közlekedés.

1991 júniusában állították szolgálatba a 401. sorozatú ICE 1 gyorsvasúti szerelvényt, az ICE vonatok „ősét” 9600 kW teljesítménnyel, 12 kocsi-val és a szerelvény

végén két mozdonyrészsel, 144 első- és 505 másodosztályú ülőhellyel. A típusból 60 egység készült, amelyek egy kivételével (lásd alább) ma is üzemben vannak. A vonat legnagyobb sebessége 280 km/óra, üzemi sebessége 250 km/óra. A gyártásban a legnagyobb német ipari konszernnek (ABB, AEG, Siemens, Krauss-Maffei stb.) közösen vettek részt. A vonat München és Hamburg között dél-északi irányban kezdte meg pályafutását. A sűrűn lakott Németországban nem volt lehetőség és utazási igény arra, hogy az ICE-nek a tervezett bevezetés határidejéig teljesen új építésű pályaszakaszokat építsenek. Ezért az ICE nem klasszikus gyorsvasút (mint a japán vagy a francia), hanem a hagyományos és a már elkészült nagysebességű vasút kombinációja. A normál pályaszakaszokon 160 km-es legnagyobb sebességgel és kb. 140 km-es átlaggal közlekedik. Amikor az